

JURINČIĆ NIKO

PRVA RATNA GODINA DRUGE KRAJIŠKE UDARNE BRIGADE

Formiranju Druge Krajiške narodno-oslobodilačke udarne brigade ljeta 1942. godine prethodio je dolazak na područje Podgrmeča dijelova snaga Kozarskog odreda poslije neprijateljske ofanzive na Kozaru. U sastavu ovih snaga nalazio se i udarni protivčetnički bataljon koji je došao sa Kozare poslije jednomjesečnih teških i krvavih borbi vodjenih skupa sa ostalim bataljonima Drugog Krajiško-kozaračkog odreda i narodom - protiv velikih, dobro naoružanih i tehnički opremljenih neprijateljskih snaga. Udarni bataljon je uspio, istina uz velike žrtve, probijajući neprijateljski obruč, da kompletan izađe iz neprijateljskog okruženja i da se prebaci u Podgrmeč gdje je nešto kasnije ušao u sastav novoformirane druge po kedu krajiške brigade.

Iako ne želim da se temeljitije upuštam u analizu o tome šta se sve dešavalo na Kozari i šta su borci i narod morali da podnesu za vrijeme poznate velike neprijateljske ofanzive, u stvari epopeja naroda Kozare i njegove vojske, ipak bih samo radi ilustracije nešto više rekao o udarnom protivčetničkom bataljonu i njegovoj ulozi. - Bataljon je bio sastavljen od boraca koji su od ranije bili prekaljeni i u neprekidnim borbama. To je bataljon boraca sa Kozare koji je po odluci Komunističke partije, u proljeće 1942. godine krenuo na područje Srednje Bosne da bi pomogao Krajiškom proleterskom bataljonu i tamošnjim partizanskim jedinicama u borbi protiv četništva. Učestvujući u svakodnevnim borbama protiv četnika i drugih neprijateljskih snaga, bataljon je u mnogome iskrvavio i kao takav stigao na područje Kozare u vrijeme otpočinjanja neprijateljske ofanzive na Kozaru. U sastavu ovog bataljona bila je skendervakufska četa u kojoj je bio dobar broj boraca iz Banja Luke, Bataljon nije stigao da se odmori od napornih borbi i višednevnog marša iz Srednje Bosne do Kozare, već je odmah stupio u borbu sa Francetića legijom kod Bos. Dubice, a zatim u toku ofanzive odbijao pokušaje proboja neprijateljskih snaga iz Prijedora i Kozarca u Kozaru. U borbi sa Francetića leg., po prvi puta učestvuje i naš avio sa Franjom Klozom

i Ivicom Mitračićem.

Bataljon je vodio danonoće borbe na sektoru prema Prijedoru, sadejstvujući sa 1. bataljonom Žarka Zgonjanina. U ovim teškim borabama bataljon je izgubio znatan broj svojih boraca, a naročito prvih dana jula, prilikom proboja neprijateljskog obruča radi izlaska iz Kozare. Nemoguće je zaboraviti onu julsku noć 3/4. jula koja je po borbama bila teška i krvava, ali u isto vrijeme i veličanstvena, prije svega veličanstvena po borbenom moralu njenih boraca. Ostala mi je nezaboravna ta noć. Prije polaska u proboj, održan je na Čupića Brdu zajednički sastanak štabova 1. i našeg udarnog bataljona. Tu su bili komandanti 1. bataljona - Žarko Zgonjanin sa pomoćnikom komesara Trivom Bogunovićem, te komandant i politički komesar udarnog bataljona - Ranko Šipka i Niko Jurinčić.

Kratko smo se dogovorili o prestojećem proboju, a zatim se krenulo u napad, u pakao. Ne znam da li ću biti precizan, ali mi se čini da smo pošli na sektoru dugom 5-7 kilometara, a na 12-om kilometru od Prijedora prema Bos. Dubici na jelovačkoj cesti. Ovaj na oko kratak put gazili smo blizu 12 časova, dok smo razbili neprijatelja i napravili brešu, moguće kilometar-dva širine, kuda se izvukao dio snaga odreda zajedno sa desetinama hiljada naroda, koji se nalazio na zbjegovima u Kozari.

Poslije izvlačenja sa poprišta proboja, ustanovili smo da se u stroju bataljona nije nalazilo oko 50 njegovih boraca. Poginuli su i ranjeni u toku proboja na jelovačkoj cesti, kuda se bataljon probijao iz obruča. Ovo je bio veliki gubitak za jedan bataljon, posebno za naš udarni bataljon koji je i ranije imao znatnih gubitaka. Bataljon je i pored ovih gubitaka izišao iz obruča kompletan sa svoje tri čete. Kratko vrijeme zadržao se na sektoru Karana, a zatim se prebacio preko r. Sane na područje Podgrmeča.

Na sektoru Radimirovca, na lijevoj obali rijeke Sane, ostali smo nekoliko dana. Tu su nam došli Djuro Pucar -Stari i Osman Karabegović. Oni su već bili obavješteni o tome da su neki dijelovi kozarskog pa odreda razbili neprijateljski obruč i izašli iz njega. Zadržali su se kod nas skoro čitav dan i interesovali se šta se sve dešavalo na Kozari. Mi smo im bili prvi neposredni živi kontakt, koji smo proveli mjesec dana u obuču, pa su htjeli da se neposredno upoznaju o svim zbivanjima u Kozari. Informisali smo ih koliko smo mogli o tome šta se sve dešavalo za posljednjih mjesec dana neprijateljskog okruženja

Kozare, naroda i partizanskih snaga u ovome okruženju.

U medjuvremenu je stilo naredjenje da krenemo dalje u Podgrmeč. U toku pokreta, u hodu, smo dobili naredjenje za napad na poznate ustaško uporište Demišovce. Napad na ovo neprijateljsko uporište treba da se izvede u sadejstvu sa snagama iz Podgrmeča, prije svega sa udarnim podgrmečkim bataljonom, čiji je komandant bio Djurin Predojević. Zajedno sa štabom ovo bataljona izvršili smo prethodna izvidjanja Demišovaca i napravili plan napada na ovo neprijateljsko uporište.

Borba u Demišovcima bila je teška. Naš udarni bataljon uspio je da se probije u neprijateljsko utvrđenje, da osvoji veliki broj bunkera i utvrđenja, ali u isto vrijeme, meni iz nepoznatih razloga, nije uslijedio adekvatan napad ostalih jedinica koje su učestvovala u ovoj akciji. Upravo zbog toga naš bataljon se pred zoru morao povući uz gubitke od osam do deset poginulih i ranjenih boraca, što je onako iskrvavljenom bataljonu koji je tek došao iz kozarske ofanzive, predstavljalo teške gubitke. Ali, pošto se radilo o boračkom sastavu sa veoma visokim moralom, da su to Kozarčani koji mogu podnijeti i nove žrtve, ne lako- ali ih podnose, to ovi gubici na Demišovcima nisu imali negativan odraz na moral boraca udarnog kozarskog bataljona.

Neposredno iza ove akcije, uslijedilo je formiranje brigade. Odlukom Vrhovnog štaba 2. augusta 1942. godine, u selu Bošnjacima kod Sanskog Mosta, formirana je Druga krajiška narodno-oslobodilačka udarna brigada. Prilikom formiranja, brigada je u svom sastavu imala tri bataljona - dva bataljona Kozarčana, 1. i 3. bataljon i udarni podgrmečki bataljon kao 2. bataljon brigade. Iz ovoga proizilazi da su borački sastav brigade sačinjavale dvije trećine boraca sa Kozare. To su bili borci koji su iza sebe imali teške i krvave borbe i posjedovali ogromno ratno iskustvo. Komandni kadar, od četa do bataljona, bio je sposoban da na svojim plećima ponese neke zadatke koje će brigada dobiti neposredno poslije njenog formiranja, a i kasnije na daljnjem borbenom putu. Moram da napomenem da je brigada poslije napada i oslobodjen Bihća, u svoj sastav dobila još jedan bataljon, koga smo obično zvali omladinski bataljon. Vjerovatno zbog toga što je bio sastavljen od novih mladih boraca koj

pristizali u naše jedinice nakon oslobodjenja Bihaća

Dolaskom omladinskog bataljona u sastav brigade, koji skupa sa već vojno i politički afirmisanim Podgrmečkim udarnim bataljonom predstavlja snažan doprinos naroda Podgrmeča, Bihaća i okolice narodno-oslobodilačkoj borbi, u takvom novom sastavu II. Krajiška udarna brigada sada, a i kasnije, predstavljala je divan primjer političkog i nacionalnog jedinstva naroda Kozare i Podgrmeća, naroda Bosanske Krajine. Takva je ostala na čivatom svom ratnom putu.

Štab brigade u vrijeme njenog formiranja sačinjavali su: Ratko Martinović, komandant, politički komesar Niko Jurinčić, zam enik komandanta Djurin Predojević i zamjenik političkog komesara ? Dušan Misirača, koga je uskoro iza toga zamjenio Dragoslav Mutapović.

Komandant brigade Ratko Martinović, upućen je na ovu dužnost od Vrhovnog štaba i druga Tita. Predratni je oficir. U Bosansku Krajinu je došao sa Vrhovnim štabom iz Srbije. O njemu je drug Tito govorio kao o veoma pouzdanom čovjeku koji je pružio otpor Draži Mihajloviću i skupa sa Vladom Zečevićem i borcima oko njih, prešli su na stranu naše revolucije i do kraja os ali vjerni njenim ciljevima i idealima. Martinović je u ratu izrastao u visokog vojnog rukovodloca partizanskih jedinica.

Druga Krajiška udarna brigada je šesta ili sedma po redu formiranja brigada u Jugoslaviji. To samo po sebi govori da je Druga Krajiška brigada po vremenu formiranja, još u prvoj godini rata, i po boračkom sastavu, dobila svoje mjesto u naraštanju i razvijanju naše regularne vojske i njenih jedinica. Ova brigada je ušla u sam vrh naših borbenih, pokretnih i udarnih jedinica, što joj daje posebno obilježje. Nju su inače znali ocjenjivati kao kadrovsku brigadu prekaljenih boraca, i specijalizovanu za osvajanje gradova, koja iz svojih redova u svako doba može dati potreban broj rukovodećih kadrova, naročito po četama i bataljonima, pa i za druge jedinice, što je ona poslila i činila. Ona je iz svojih redova odvojila grupu istaknutih starih boraca, koji su upućeni u partizanske jedinice u Sloveniji. Traženo je da to budu takviiskusni borci koji se mogu postaviti na rukovodeće dužnosti vodnika, komandira

Krajiški

i političkih komesara, pa smo upravo takve i uputili. Kozarački borci su bez riječi pogovora otišli po zahtjevu svoje partije u Sloveniju o kojoj su ranije malo, ili vrlo malo znali. Oni su shvatili svoje dužnosti boraca narodno-oslobodilačke vojske i obavezu da se bore tamo gdje ih njihova partija, Komunistička partija, pošalje, pa bilo u koji kraj naše zemlje. Mnogi od ovih boraca nisu se povratili. Položili su svoje živote tukući se protiv zajedničkog neprijatelja negdje na bojištima Slovenije.

Smatram potrebno da istaknem da je brigada formirana u vrijeme kada je vojno politička situacija u svijetu bila veoma teška. Požnato je da su njemačke jedinice bile duboko u Sovjetskom Savezu, da su Romelove trupe harale po Africi, da se Engleska grčevito branila od bombardovanja, da su dijelovi naših snaga, sa Vrhovnim štabom, privremeno napustile određene teritorije u Srbiji i Crnoj Gori, da su se neprijatelji svih boja udružili sa ciljom da uguše našu revoluciju i Komunističku Partiju, jer je očigledno bilo da je ona jedini istinski nosilac prave borbe ma ujedinjenju naših naroda i da je narodno-oslobodilačka vojska jedina snaga koja se bori za novo društveno uređenje. Tome treba dodati i činjenicu da je brigada formirana neposredno poslije velike neprijateljske ofanzive na Kozaru, koja je propala, bez obzira na žrtve koje su narod i borci Kozare dali, jer se pokazalo da živa sila nije uništena, što potvrđuje i uključivanje u brigadu dva bataljona sa Kozare. Isto tako, ali samo u septembru 1942.godine, formirana su i Peta Krajiška brigada, sastavljena od samih kozarskih boraca, u srcu Kozare i na mjestu gdje je Pavelić izdao knjigu "Kozara grob partizana". Baš tu, i neposredno poslije ofanzive na Kozaru, u vrijeme izlaska knjige "Kozara grob partizana", formirana se herojska Peta kozarska udarna brigada. Neprijatelju nije pošlo za rukom da uništi ili osjetnije onesposobi partizanske jedinice koje su se pod neprekidnom borbom kretale sa Vrhovnim štabom i oružje i živom rječju širile ideje naše revolucije. Očigledno je bilo da se narodno-oslobodilački pokret širio, bujao i narastao, što je davalo nove vizije na planu daljnjeg širenja i uspjeha, te da ćemo, bez obzira na žrtve, doći do konačne pobjede.

Nakon formiranja i organizacionog sredjivanja po pojedinicama, već 16. augusta 1942. godine, jedinice brigade izvršile su napad na neprijateljsko uporište Vrhpolje u blizini Sanskog Mosta. Koliko se sjećam, mi nismo raspolagali sa tačnim podacima o snagama ustaša u ovome neprijateljskom uporištu. Obavješteni smo da je ustaška posada dobro utvrđena, da postoje rovovi i saobraćajnice i podzemna utvrđenja, da se radi o ustašama koji se neće predavati. Takodje smo bili obavješteni da ustaše iz ovoga uporišta izlaze u okolna sela gdje pljačkaju narod, pale kuće i imovinu, ubijaju koga uhvate.

Vrhpolje je malo seosko mjesto, bez većih kuća. Medjutim, ustaše su se bile dobro utvrdile, stvorivši sistem odbrane, bunkere i rovove. I ono malo kuća što je bilo, pretvoreno je i uključeno u ovaj sistem odbrane. To smo osjetili prilikom zauzimanja ovoga uporišta da je na nas pucalo iz svake kuće. Bilo je sve podređeno odbrani sa rovovima povezanim saobraćajnicama i podzemno.

Upali smo u Vrhpolje i istjerali ustaše. Potjerali smo ih iz njihovih rovova i pokrenuli prema Sanskom Mostu. Žestoka borba vodila se na Vrhpoljskom mostu. Tu su se borci 3. čete 3. bataljona sa svojim komandrom Mihajlom Djurićem ogorčeno borili i hvatali za guše. U takvom okršaju pao je smrtno pogodjen ovaj hrabri komandir sa Kozare, koji je do svoje smrti prošao kroz brojne oružane akcije i isticao se ličnom hrabrošću, zbog čega je pod kraj 1942. godine proglašen narodnim herojem. Jedan medju prvim herojima iz tog perioda.

Povlačenje iz Vrhpolja uslijedilo je negdje u zoru. Mije ni bilo svrhe da se ovo mjesto zadržava u našim rukama. Rekvirirali smo nešto stoke i hrane iz mjesta i povukli se u sela Podgrmeča.

Suvišno bi bilo nabrajati sve akcije koje je Druga Krajiška brigada vodila u Bosanskoj Krajini. Spomenuo bih samo neke glavnije akcije u periodu od formiranja brigade do njenog odlaska iz Bosanske Krajine na širi području Srenje Bosne.

Druga Krajiška brigada je, odmah poslije akcije na Vrhpolje, krenula sa Prvom Krajiškom brigadom na sektor Manjače, gdje su obe brigade vodile ogorčene borbe sa Nijemcima i četnicima, potiskujući ih prema

Banjoj Luci. Naša brigada bila je sa lijeve strane ceste Sitnica – Banja Luka, a sa desne strane Prva Krajiška brigada. Tada je došlo do onog bombardovanja štaba brigade, kada je poginuo komandant brigade Ivica Marušić – Ratko, a ranjenik komesar brigade Ilija Materić, Živko Rodić i drugi, koje nisam poznao. Sjećam se toga momenta kada je kurir dotrčao u štab brigade i saopštio nam ovu vijest. Otrčao sam sa grupom boraca na mjesto i koliko smo mogli, ukazali smo pomoć ranjenim borcima. Nije mi poznato kako je došlo do bombardovanja i kako se štab brigade smjestio u kuću koja je bila podesna za osmatranje i bombardovanje, ali je vjerovatno da se radi o četničkoj izdaji. Pogibija komandanta i ranjavanje političkog komesara brigade potresla nas je, ali to nije uticalo na borbeni moral boraca. Borce kao što su Krajišnici, nisu mogli da uzdrmaju i veći gubici, već naprotiv – oni su im davali novu snagu i borbeni moral.

Na sektoru Manjače, od Sitnice prema Banjoj Luci, prema Kočića Glavici i Grčkoj Gradini, vodjene su desetak-petnaest dana žestoke borbe. U pojedinim borbama neprijatelj je sa jakim snagama uspijevaio da nas potisne čak do Sitnice. Uspijevali smo da ga odbacimo ubacujući neke naše jedinice neprijatelju iza leđa. Udružene njemačko-četničke i druge snage neprijatelja, potpomognute tenkovima i avijacijom, nastojale su da održe ovo područje pod svojom kontrolom, a zadatak naših brigada – Prve i Druge Krajiške, bio je da ga onemogućimo i razbijemo četnički uticaj na ovom sektoru.

Istovremeno dok su trajale borbe na Manjači vršene su pripreme za jednu veoma značajnu akciju. Bio je to napad na jako neprijateljsko utvrđenje Jajce. U ovoj akciji učestvovala su Prva i Druga Krajiška brigada, Druga i Četvrta proleterska i Jajčaki partizanski odred, što dovoljno govori o tome da se radilo o veoma jakom neprijateljskom utvrđenju.

U toku priprema akcije, izvršeno je temeljito izvidjanje neprijatelja, što je bilo obavezno u svakoj akciji, a istovremeno obavljene su i političke pripreme, održani sastanci sa borcima u četama i bataljonima na kojima je objašnjen značaj akcije na Jajce. O svim pripremama

i toku akcije, obavještavan je Vrhovni štab i drug Tito, koji se u to vrijeme sa proleterskim brigadama nalazio u Bosanskoj Krajini.

Napad na Jajce izvršen je 24. septembra 1942. godine. Bio je to koncentričan napad jakih naših snaga u kome učestvuju četiri udarne brigade i jedan partizanski odred, na neprijateljski garnizon, koji je bio dobro utvrđen i branjen i sa snagama neprijatelja koje lako ne odstupaju.

Akcija za oslobodjenje Jajca trajala je do 25. septembra. Na sektoru napada jedinica naše Druge Krajiške brigade bilo je više udara i protivudara sa obje strane, zauzeto je desetine i desetine bunkera i tek u ranu zoru ušli u grad ili, kako to Krajišnici kažu, "uprcali" se u grad. Upravo u vrijeme ulaska našeg 1. bataljona sa Rankom Šipkom, sa kojim sam se kretao u ovoj akciji, neprijatelj je vršio veoma jak protivnapad na naš Drugi bataljon, koji je već bio duboko prodro u grad, i potisnuo ga sa dostignute linije. Pomoćnim snagama brigade, bataljon je odbio protivudar neprijatelja, a zatim je uslijedilo potpuno razbijanje organizovanog otpora neprijatelja i negdje oko desetak časova, Jajce je bilo oslobodjeno. U ovoj akciji ranjen je Milan Muharem, zamjenik komandanta 1. bataljona, kojeg sam dobro poznavao kao hrabrog i neustrašivog borca i rukovodioca u vrijeme dok sam se nalazio u kozarskom udarnom protivčetničkom bataljonu. Našao se za jedno sa komandantom bataljona Rankom Šipkom na čelu svoga bataljona i u akciji na Jajce.

Još u toku čišćenja Jajca od preostalih grupica i pojednaca neprijatelja, Druga Krajiška brigada dobila je naredjenje da produži gonjenje neprijateljskih snaga prema Turbetu i Travniku, kuda se jedan dio snaga neprijatelja povukao iz Jajca. Tako naša brigada nije takorekuć ni predahnula u oslobodjenom Jajcu. Onako u hodu smo rekvirirali nešto opreme, uglavnom odjeće i obuće što smo pronašli. Bilo je to i nedozvoljeno, ali smo znali da ćemo teško dobiti ako se sami ne snabdijemo. Vladalo je kao nekakvo pravilo da ko prije dodje do opreme, da se sa njom i snabdije. Tako je bilo i ovog puta. Međutim, došlo je do nesporazuma i malog konflikta sa intendantima iz Vrhovnog štaba koji su bili zaduženi da regulišu način izvlačenja i raspodjele zaplijenjene opreme. Bilo je govora o tome da ćemo mi iz štaba brigade biti

pozvani na odgovornost, ali do toga nije došlo, jer smo prošli kroz Jajce i produžili put prema Turbetu i Travniku. Sa ovoga pravca neprijatelj je pokušavao prodrijeti prema Jajcu da bi pružio pomoć svojim snagama, a kada je Jajce zauzeto, nastojao je da ga povрати u svoje ruke, Ovdje su se nekoliko dana vodile žestoke borbe. Snage Druge Krajiške brigade pružale su p otpor, ali je neprijatelj bio nadmoćniji i potiskivao našu brigadu. Uslijedilo je i naredjenje da se brigada povuče sa ovoga sektora, jer više izgleda nije bilo operativnog interesa da se Jajce zadržava u našim rukama, a u planu su bile druge, isto tako velike i značajne akcije.

Druga Krajiška brigada brzo se povukla, prošla kroz Jajce i došla na sektor Šipova. Bio je početak oktobra 1942. godine. Otpočele su i pripreme za napad na Bihać. Po koncentraciji naših snaga bilo je jasno da se radi o akciji širih razmjera. Već pod kraj oktobra obavljene su zamašne pripreme na plačnu bihaćke operacije. Naša brigada tih dana našla se na sektoru Velikog i Malog Radića.

Što je sve prethodilo odluci da se izvede bihaćka operacija i oslobodi Bihać i kakav je vojnopolitički značaj predstavljalo njegovo oslobodjenje, tek će se kasnije vidjeti. Medjutim, htio bih da istaknem značenje ove akcije na širem planu. Naime, poznato je da je 7. novembar dan Oktobarske revolucije koji se na odredjeni način slavio u cijelom svijetu, kao dan svjetskog proletarijata. Zato je oslobodjenje Bihaća trebao da bude, i bio je naš dar, naš poklon i Oktobarskoj revoluciji, narodima i borcima Crvene Armije, koji su se u toj 1942. godini herojski tukli protiv ogromnih fašističkih divizija koje su prodrle u njihovu otadžbinu. To je bio naš doprinos zajedničkoj borbi protiv fašističke najeзде i za oslobodjenje porobljene Evrope.

Bihaćka operacija obuhvatala je šire područje. Pored napada na Bihać, operacijom su bile obuhvaćene i druga neprijateljska uporišta, kao Cazin i neprijateljska uporišta dolinom rijeke Une- Bosanska Krupa, Otoka, sve do Bosanskog Novog. Jednovremeno je planiran napad na čitav sistem neprijateljske odbrane Bihaća.

U ovoj operaciji učestvovalе su Krajiške jedinice i Osma hrvatska brigada. Koliko mi je poznato, tu nisu bile angažovane proleterske brigade u direktnom napadu na Bihać. Desno od naše Druge Krajiške brigade bila je Osma hrvatska brigada. Znam da su u direktnom napadu bile

angažovane Prva, Druga, Treća, Peta kozaračka i Šesta krajiška brigada. U dobro ra zradjenom operativnom planu svaka brigada je imala svoj odredjeni zadatak tak neposredni i u sadejstvu sa svojim desnim i lijevim susjedom.

Ostale su mi u sjećanju pripreme ove akcije. One su bile temeljite i obimne. U to doba, jeseni 1942.godine, to je bio najveći, ili medju najvećim. operativnim ~~za~~ zahvatima partizanskih snaga u okupiranoj Evropi. Treba tome dodati da smo bili u srcu porobljene Evrope, da se akcija izvodi nedaleko od Zagreba, sjedišta ustaške "NDH", da se napada na k jako neprijateljsko utvrđenje koje brane jake snage neprijatelja sa svim mogućim oružjem. Koliko mi se čini da je tada bilo govora o tome da se u Bihaću i okolnim uporištima nalazi oko pet hiljada neprijateljskih vojnika.

Napad i oslobodjenje Bihaća predstavljao je, da se tako izrazim, politički šamar Nijemcima i Pavelićevoj ustaškoj propagandi. Posebno u situaciji kada je neprijateljska propaganda govorila da nema više partizana u Bosanskoj Krajini, a oni su upravo tu, na domaku Banja Luke, pa i Zsgreba, preduzeći takvu operaciju kakva je bila bihaćka i oslobodili Bihać poslije 42 časa borbi.

U jedinicama naše Druge Krajiške brigade izvršene su obimne pripreme za ovu akciju. Nama je rečeno da drug Tito traži da se zauzme Bihać. To je politički značajno za našu revoluciju, to je naš dug prema zajedničkoj borbi protiv fašizma, prema narodima Sovjetskog Saveza i demokratskim snagama u svijetu, to je opšti doprinos naše narodno-oslobodilačke vojske i naših naroda opštoj borbi protiv fašizma. Zbog takvog značenja bihaćke operacije, rečeno nam je, iz Bihaća nema povlačenja. Bihać mora biti zauzet, pa makar njegovo zauzimanje trajalo i duže, i do 15 dana. ~~Poslije~~ Petnaest dana, pa petnaest dana.

Poslije izvidjanja i proučavanja pravca napada, išlo se u čet ~~su~~ i borcima objasnilo šta znači zauzimanje Bihaća. Svima je rečeno da nema povlačenja, makar zauzimanje Bihaća trajalo i 15 dana. Kao komesar brigade, odlazeći u jedinice, stalno sam podvlačio tih 15 dana. Ostalo mi je to u sjećanju i po jednom našem komandiru Stojandi. Na pravcu napada naše brigade

iz Podgrmeča bilo je nekoliko kilometara isprepletenih bunkera koje smo trebali likvidirati da bi došli u grad. Na tome pravcu našla se i četa komandira Stojande koju je neprijatelj zaustavio kod jedne zgrade okružene bunkerima.

Ustaše su pružile jak otpor. Došlo je i do međusobnih dobacivanja između Stojande i ustaša. Ustaše su se radovale što se bližio dan pa su pjevale "Eto zore, eto bijela dana, ne bojmo se braće partizana". Stojanda im je na ovo odgovorio: "Nisam vam došao do zore, već na petnaest dana". Saopšti im je i stavio do znanja da je naredjenje 15 dana. To je jasno govorilo o tome da iz Bihaća nema u zoru nazad.

Druga Krajiška brigada imala je u napadu na Bihać poseban zadatak. U arni bataljon Ranka Šipke, sada 1. bataljon naše brigade, koga smo i dalje nazivali kozarskim udarnim bataljonom, dobio je zadatak da se bez borbe ubaci što dublje u grad i da tamo iznutra razvija neprijatelja i njegovu odbranu. Ovakav zadatak našeg 1. bataljona bio je prenešen svim jedinicama koje su napadale na Bihać.

Negdje pred samo zoru primjetili smo plamen u gradu što je značilo da se Ranko Šipka sa svojim bataljonom nalazi unutra. Mi smo još bili moguće udaljeni oko dva - tri kilometara od mjesta gdje se osjetilo prisustvo našeg 1. bataljona. To je bio novi podstrek borcima ostalih bataljona koji su prosto jurnuli naprijed prema gradu, razvijajući neprijateljsku odbranu na pravcu svog napada. Već u zoru izbili smo na desnu obalu rijeke Une. Stigli smo i bliže mosta na Uni i spojili se sa snagama našeg 1. bataljona i njegovim komandantom Rankom Šipkom. Tu smo bili zaustavljeni. Dotle smo uspjeli da osvojimo dobar dio grada, uništimo većinu neprijateljskih bunkera, zarobili smo nekoliko topova, minobacača, mitraljeza, pušaka i dosta neprijateljskih vojnika. Koliko se sjećam da je naša brigada u akciji na Bihać zarobila oko 450-500 neprijateljskih vojnika sa njihovim noaružanjem.

Na lijevoj strani rijeke Une su napadale Prva i Treća krajiška brigada isto tako su uspjele da prodru duboko u grad, ali su bile dočekane snažnom vatrom neprijatelja i protivudarom. Došlo je i do povlačenja i napuštanja dostignutog položaja. Ovakva situacija za sve nas, koji smo uspjeli

da prodremo u grad, bila je neizvjesna i kritična. Baš u takvoj situaciji, Operativni štab naredio je da Druga Krajiška brigada ne napušta dostignutu liniju, da drži položaje u gradu i ostane unutra u toku dana, jer da će se napad produžiti u toku slijedeće noći.

Tako su borci naše brigade ostali u gradu u toku dana. Taj dan je bio vječnost. Teško se bilo održati. Neprijateljska avijacija obasipala nas je bombama, a artiljerija i monobacači neprestano su nas tukli. U isto vrijeme stizale su poruke i naredjenja da se ne smijemo maknuti sa obale rijeke Une. Od dejstva neprijateljske artiljerije i minobacačke vatre, te mitraljeza, nismo mogli glave da pomolimo. Vrlo je teško smo se kretali i komunicirali sa bataljonima, jer nas je neprijateljska vatra sa tornja Kule stalno obasipala. Ipak smo nekako uspjevali da se povezujemo sa borcima koji su se nalazili na obali Une, gdje su se bili utvrdili iskopavši nešto rovova ili su se bili sklonili u prirodne zaklone. Nahranili smo ih i obukli pošto smo tu našli i neke magacine sa odjećom i obućom.

Ostalo mi je u sjećanju da nam je na ove položaje došao Djuro Pucar-Stari. Išao sam pred njega u susret kada smo obavješteni da dolazi. Došao je na samu obalu Une, među borce koji su ovdje držali položaj. Obišao je dostignuti položaj jedinica brigade, razgovarao sa borcima i sa nama iz štaba brigade i prenio naredjenje da će se obnoviti i produžiti napad u toku noći. Upravo u vrijeme njegovog boravka u štabu brigade, jedna neprijateljska granata pogodila je u zid od kuće u kojoj smo se nalazili. Stari nas je kritikovao zašto smo se smjestili u kuću koja je izložena direktnom udaru neprijateljske artiljerije i minobacača.

Htio bih da istaknem i jednu istaknutu ličnost naše revolucije, vezano sa bihaćkom operacijom. To je ime Veselina - Vese Masleše. Uoči napada na Bihać, kada smo politički radili sa borcima, pripremali ih i objašnjavali vojnički i politički značaj bihaćke operacije, kod nas u brigadu navratio je pokojni Veso Masleša. Nije došao kod nas bilo po kakvoj političkoj kontroli. Člulo je da smo Ranko Šipka i ja tu, pa se navratio da nas posjeti i razgovara sa nama. Podugo je sjedio i razgovarao sa nama. Iako smo oba banjalučani

po prvi puta sam se tada susreo sa Vesom. On nije živio u Banjoj Luci za vrijeme moga izrastanja u političkog aktivistu, pa se kao takvi nismo poznavali, a sam imao prilike da budem u kontaktu sa njegovom porodicom i da više saznam o Vesi.

Nastrojica - Veso, Ranko i ja ovog puta ostali smo duže u razgovoru. Dosta smo pričali o našem gradu, o Banjoj Luci i njenom doprinosu revoluciji i o banjolučanima i njenim borcima, o čemu je Veso sa posebnim zadovoljstvom pričao i slušao kada smo mu Ranko i ja pričali. Prenio nam je mnoge stvari i sjećanja iz njegovog susreta sa Drugom Titom, boravka sa Vrhovnim štabom i proleterskim jedinicama. Na mene i Ranka, obzirom na to da smo bili mladji, to je ostavilo posebno snažan utisak.

Poslije oslobodjenja Bihaća Veso je, što je poznato, učestvovao u pripremanju istorijskih odluka oko izgradnje naše narodne vlasti i učestvovao na Prave Prvom zasjedanju AVNOJ-a, čiji je bio vječnik sve do svoje smrti u Petoj neprijateljskoj ofanzivi na Sutjesci.

Mi smo u Drugoj Krajiškoj brigadi imali i bacače plamena, ili, kako smo ih zvali, plamenobacači. U akciji na Bihać zatraženo je da se oni upute u neku od naših krajiških brigada na čijem pravcu napada su se mogli efikasno upotrebiti, obzirom na to da se planiralo produživanje napada u toku noći.

Ne znam zašto neprijatelj nije izvršio protivudar na našu brigadu koja je čitav dan provela u gradu. Moguće da nije imao dovoljno snaga za ovakav podu vat, ili mu je bila prepreka rijeka Una koju bi u slučaju protivnapada trebalo preći, a mi smo desnu obalu Une i most kontrolisali i obezbjedjivali našom vatrom.

Stigla je i dugo očekivana noć. Otpočele su žestoke borbe za slamanje otpora neprijateljskih snaga koje su se još držale u centru grada. Nastao je pravi krkljanac na prvcu odakle su napadale Prva i Treća Krajiška brigada. Pratili smo pokret i nastupanje ovih jedinica. Osjećali smo to po dejstvu oružja i vatrama koje su palili na pravcu pokreta. Slušali smo i dovikanje boraca - ura, naprijed, juriš, nagari, ošini po prašini. Približavali smo se centru grada, prema parku i Kuli. Negdje oko devet-deset časova već su se bili

primakli i tada je otpočele definitivno slamanje neprijatelja. Borba je bila tako žestoka da se po dejstvu oružja i vatri teško moglo procjeniti tko ima preimućstvo.

U ovim posljednjim trenucima najžešće borbe, uslijedilo je naredjenje našem bataljonu koji se nalazio kod mosta, da krene na juriš. Koliko se sjećam, bio je to kozarački 3. bataljon naše brigade. To je bio kritični prelomni momenat kada smo zauzeli most, likvidirali otpor neprijatelja na mostu, a zatim se spojili sa našim snagama, koje su sa druge strane prodrle u centar Bihaća. Prvo jedna četa, a iza nje čitav bataljon munjevito su pretrčali preko mosta, ostavljajući i prerjedjujući svoje redove sa poginulim i ranjenim borcima koji su padali u jurši preko mosta. Uskoro nakon prelaska mosta i spajanja sa ostalim snagama likvidirano je i posljednje uporište neprijatelja u Bihaću. Nakon 42 sata teških borbi, Bihać je zauzet.

I obdje se ponovilo ono što i na Jajcu, da se brigada nije ni trenutka zadržala u oslobođenom gradu, već je u hodu dobila naredjenje da produži sa gonjenjem neprijatelja koji se povlači od Bihaća preko Bos. Krupe, Otoke prema Bos. Novom. Krenuli smo desnom obalom rijeke Une nizvodno, goneći razbijene neprijateljske snage koje su se kretale ovim pravcem. Zajedno sa komandantom bataljona Rankom Šipkom upali smo u toku dana sa bataljonom u Otoku. Znali smo da je među neprijateljskim snagama zavladao opšta demoralizacija i da ih sada treba goniti i tući do potpunog razbijanja. I kod nas je, bez obzira na postignute uspjehe, bilo umora od dvodnevni teških borbi na Bihaću kada se nije imalo vremena za odmor i koliko-toliko redovnu ishranu.

Umorni i iscrpljeni od borbi i stalnog pokreta, gonili smo neprijatelja prema Bos. Novom. Tukli smo razvijene snage neprijatelja minobacačkom vatrom. Bio je to opšti krkljanac u redovima neprijatelja. Bacalo se oružje samo da se lakše bježi. Zajedno sa neprijateljem bježali su i neki civili koji su bili naklonjeni i koji zbog svoga držanja nisu smjeli da dočekaju jedinice naše vojske. Na pravcu nastupanja naše brigade zarobili smo ogroman ratni plijen koje je neprijatelj bacao ili ostavljao iza sebe. U toku proganjanja neprijatelja stigli smo do Bos. Novog, ali se dalje nije moglo. Vodjene su borbe, teške i krvave, ali se ovaj garnizon nije mogao zauzeti. To je bio posebno utvrđen garnizon, otporna tačka neprijatelja sa čitavim sistemom dobro organizovane odbrane.

Za neprijatelja je to bio posebno značajan čvor, željeznička raskrsnica koja je povezivala Zagreb sa dijelom Bosanske Krajine, sa Banja Lukom i Bihaćem. Iako je bilo pokušaja u toku rata da se Bosanski Novi zauzme, nije se uspjelo do kraja maja 1945. godine, kada je konačno oslobođen. Bos. Novi je smješten u slivu rijeke Sane u Unu, kroz njega prolazi željeznička pruga i cestovna komunikacija prema Bihaću, Banjoj Luci i Zagrebu, što je za neprijatelja predstavljalo značajno uporište, pa ga je zato uporno branio i zadržavao u svojim rukama.

Poslije razbijanja neprijatelja na Bihaću, i dalje prema Bos. Novom, pred snagama Druge i Pete Krajiške brigade nalazila se dobro utvrđena neprijateljska linija koja je polazila od Bos. Novog preko Bihaća i Miske Glave do Ljubije. Vršene su pripreme za razbijanje čitavog sistema dobro organizovane odbrane neprijatelja na ovome sektoru Podgrmeča. Druge Krajiške brigada tih dana našla se u selima Podgrmeča. Narod ovih ~~sel~~ sela bio je masovno uključen u društveno-politički rad i angažovan na zadacima pokreta. Narod nas je oduševljeno dočekao, brinuo se za naš smještaj i ishranu. Isto onako kao što je narod Kozare, tako je i narod Podgrmeča dočekivao krajiške borce. To je bio veliki podsticaj našim borcima koji su gledajući jedinstvo naroda, sagledavali da je naša snaga upravo u tom jedinstvu naroda i naše vojske, da je to stalno unosilo i ulijevalo nove snage u naše borce i dovelo stotine i hiljade novih mladih boraca u naše redove. Naši ^{zastupnici} ~~zastupnici~~ u tim danima ratne 1942. godine bili su veliki. Mi smo tada držali front od moguće 500 kilometara slobodne teritorije u Bos. Krajini, zatim u Baniji, Kordinu i Lici. To je za razvoj ustanka i naše revolucije predstavljalo ogroman značaj.

Zato je i napad na neprijateljsku liniju Bos. Novi - Suhača - Miska Glava - Ljubija i razbijanje ove linije i neprijateljskih snaga u njoj, trebalo da poveže slobodnu teritoriju Podgrmeča i Kozare. Razbijanjem ovoga obrčua, stvorena je jedinstvena slobodna teritorija u Bos. Krajini, koju je sačinjavalo područje Kozare i Grmeča. To je donijelo nove kvalitete i društveno-političke pozicije ne samo na terenu, već i u našim jedinicama.

Usljedilo je i formiranje većih partizanskih jedinica, kao što su bile divizije. Tako je početkom 1942. godine formirana IV. Krajiška divizija, u čiji sastav su ušle Druga, Peta i Šesta Krajiška brigada. Njen prvi komandant bio je istaknuti borac sa Kozare i komandant Pete kozaračke brigade - Josip Mažar - Šoša koji je još prije ustanka 1941. godine otišao iz Banja Luke na Kozaru.

Poslije dvomjesečnih borbi, Četvrta Krajiška divizija našla se 7. januara 1943. godine na smotri u Srpskoj Jasenici. Na ovu smotru došli su svi borci i jedinice. Svi su bili postrojeni na polju ispred škole u Srpskoj Jasenici. To je prvi zajednički susret svih boraca divizije, smotra njenih jedinica. Smotru je izvršio Vrhovni komandant drug Tito, a raport mu je predao komandant divizije Josip Mažar Šoša. To je bio za sve nas veličanstven događaj. Tu se u stroju pred drugom Titom našlo blizu pet hiljada boraca krajišnika, koji su, za ono vrijeme, bili do zuba naoružani. Mahom su to bili stari borci i prekaljeni ratnici, sa odličnim komandnim kadrom od vodova do štaba divizije, koji su iza sebak imali velike ratne pobjede.

Na sve nas poseban utisak ostavilo je prisustvo druga Tita i njegov govor borcima divizije, kada je pozvao Krajišnike da daju sve od sebe za pobjedu revolucije. U tome momentu iz hiljade grla je odjeknula pjesma i svojevrsna zakletva koju Krajišnici sa oružjem i pucnjavom označavaju da se zaklinju Titu i da su uz njega do kraja.

Mi smo poslije završene smotre otišli u školu na zajednički ručak. Narod je čitavu diviziju nahranio. Nije bilo lako nahraniti oko pet hiljada boraca u jednoj teškoj ratnoj i hladnoj zimskoj godini, u okupiranoj zemlji, u zimu 1943. godine. Borci su od naroda dobili uobičajene poklone, čarape, rukavice, zimske šalove, te čaturice rakije. Među one koji su dobili čaturicu rakije, spadao sam i ja, zbog čega su me moji drugovi u šali zadirkivali.

Neposredno poslije smotre, Druga Krajiška brigada dobila je naredjenje da krene na područje Kozare, na sektor Lijevče Polja. Cilj našeg odlaska bio je da se presječe komunikacija Bos. Gradiška-Banja Luka i razbiti pokreti neprojeteljskih snaga na ovome pravcu. Uporedo sa tim, trebalo je razviti politički rad na ovom terenu i izvršiti mobilizaciju novih boraca, potisnuti i

onemogućiti pokušaje četnika koji su se prebacivali iz Srednje Bosne preko Vrbasa u Lijevo Polje radi stvaranja svoga uticaja, prikupljati hranu za naše jedinice. To je u tome trouglu Vrbasa i Save bio naš operativni zadatak s tim, da se prelazi i na desnu stranu Vrbasa i tamo oko Srpcu i okoline napadaju četničke snage.

Medjutim, kako je već nastupala četvrta neprijateljska ofanziva, nismo se dugo zadržali na ovome terenu Kozare. Mi smo već bili nešto o pripremama ofanzive obavješteni, ali još nije bilo zvaničnih naredjenja u tome pravcu. Znali smo da neprijatelj mora nešto snažnije da preduzme, obzirom na događaje koji su se u međuvremenu odigrali, te da makar fizički povрати dio izgubljene teritorije u Bos.Krajini gdje se nalazio Bihać sa okolinom. U Bihaću se nalazio Vrhovni štab, CK KPJ i AVNOJ. Tu u oslobođenom Bihaću održano je i Prvo zasjedanje AVNOJ-a, zatim Prvi omladinski kongres i u njemu su donešene veoma značajne odluke za daljnji razvoj našeg oslobodilačkog pokreta.

Četvrta neprijateljska ofanziva pokrenula je znatne neprijateljske snage prema našoj oslobođenoj teritoriji u Bos.Krajini. Naše Druga i Peta Krajiška brigada bile su u Lijevo Polje kada je neprijatelj vršio snažan pritisak na našu Šestu Krajišku brigadu. Uslijedilo je naredjenje brigada da usiljenim maršem, što prije iz Lijevo Polja stigne u Podgrmeč. Trebalo je preći desetine i desetine kilometara preko Kozare i Podkozarja od Bos.Gradiške i Lijevo Polja, preći željezničku prugu Prijedor - Bos.Novi koju je kontrolisao i u svojim rukama držao neprijatelj, zatim forisrati rijeku Sanu u zimskim januar-skim uslovima, što je bilo suviše naporno. Ipak sve smo poteškoće i nedaće savladali i prešli razdaljinu od moguće oko 80 kilometara za jedan dan i noć. U toku pokreta dobili smo naredjenje o rasporedu jedinica divizije i naše brigade. U hodu smo dobijali hranu, u hodu jeli i u hodu napadali na neprijatelja. - Do našeg dolaska na ovaj sektor, Šesta Krajiška brigada vodila je teške ali vrlo uspješne borbe sa neprijateljem, zadržavajući ga da se ovoga pravca ne prodre u Bihać.

Teško je poslije toliko vremena sjećati se i procjenjivati. Znam da smo izvršili napad na neprijatelja i neke njegove jedinice potisli sa određenih položaja, ali ne daleko i za dugo. Vremenski uslovi su bili teški.

Snijeg je bio visok, sa niskim temperaturama. I pored sukoba sa neprijateljskim snagama i žestokih borbi, nismo uspjeli kao ni druge naše brigade, da povratimo neprijatelja unazad. niti se uspjelo zadržati oslobođeni Bihać. Uslijed brzog nadiranja i nadmoćnosti neprijateljskih snaga, dolazi do povlačenja Vrhovnog štaba prema Bos.Petrovcu i dalje prema Neretvi.

Naša Druga Krajiška brigada bila je prosto rečeno nabačena na Grmeč. Zajedno sa snagama Pete i Šeste Krajiške brigade, mi smo trebali da poslužimo kao neka vrsta zaštitnice Vrhovnog štaba i da jednu grupaciju neprijatelja držimo na odredjenom odstojanju od Vrhovnog štaba i naših snaga koje se sa njim kreću. Sigurno je da o tome postoje i pismena naredjenja u koja se ne bih upuštao, ali mi se čini da je ovakav zadatak i odveo dio snaga naše IV.Divizije u Grmeč. Naime, mi ne bi imali potrebe da idemo u Grmeč da nije bilo zadatka da sprečavamo nadiranje neprijateljskih snaga od Bihaća prema Bos.Petrovcu. U protivnom, naša brigada mogla je samostalno da manevriše slično kao što je to učinila Šesta Krajiška brigada koja nije doživjela sudbinu koju su imale Druga i Peta Krajiška brigada u snijegom zavejanom Grmeču.

Druga Krajiška brigada zajedno sa većom grupom naroda ušla je u Grmeč. Tada dolazi do čuvene grmečke epopeje koju je teško ispričati i koja još nije obradjena. Ulaskom u neprohodni Grmeč, mi smo se u njemu izgubili. Posljednji sukob sa Nijemcima imali smo na trasi kuda je prolazila šumska željeznica kroz dio Grmeča. Nijemci su nam tu bili presjekli put. I oni i mi smo jedino mogli da se krećemo ovim putem kroz Grmeč. Ne znam ni kako su se ovdje našli Nijemci u ovome bespuću. U kratkom sukobu uništili smo ovu njemačku grupu i produžili put u Grmeč.

Tu sada dolazi naše stradanje. Nismo mogli da se orijentišemo, pa je uslijedilo krčtanje u krug. Svi smo bili na okupu. Tu je kompletan štab Druge i Pete Krajiške brigade. Snijeg je bio visok do vrata. Nalazimo se u neprohodnoj sumetini iz koje kao da nema izlaza. Hrane nemamo. Sve što preduzmemo i svu orijentaciju koju izgradimo, pokaže se u zoru pogrešnom, jer se opet poslije dugog noćnog putovanja vratimo na isto mjesto odakle smo pošli. Tako je trajalo jedan dan i jednu noć, drugi dan i drugu noć. Izlaza kao da nije bilo. Tada dolazi do nervoze i do halucinacija. U početku se to osjetilo samo na pojedincima da bi uskoro zahvatilo čitave vodove i grupe boraca. Primjetili smo kako borci sjedaju pod bukve koje su bile načičkane

snijegom, vade svoje porcije i u njih trpaju snijeg, mišeći da im se dijeli hrana. Najteže je bilo to što su počeli da hapse i prođu komesare, smatrajući da su četnici. Kod mene je dovedeno više takvih slučajeva uz objašnjenje da su uhvatili četnika, da se ga razoružali i svezali. Sva sreća je bila u tome što su smatrali a ih treba dovesti u štab brigade i da nisu sami ubijali.

Bila je to teška i opasna situacija za brigadu.

Prijetila je opasnost da obe brigade, Druga i Peta Krajiška, stradaju u Grmeču i da najveći broj tih divnih ljudi, boraca iz Krajine, međusobno se poubijaju zahvaćeni teškom epidemijom halucinacija. Znataj broj boraca je stradao upravo kada su bili zahvaćeni halucinacijama i nisu više imali kontrolu nad sobom. Najviše je stradalo boraca iz vojno-pozadinskih jedinica koji su se sa nama povukli u Grmeč. Oni su kao oznaku pripadnosti određenoj jedinici, imali ispod petokrake zvijezde zelenu čohu. Borci koji su bili zahvaćeni halucinacijama, hvatali su i ubijali pripadnike vojno-pozadinskih jedinica, smatrajući da su oni četnici. Meni je teško objasniti zašto je zelena podloga ispod crvene zvijezde dovodila do takve reakcije pojedinih boraca.

Treći dan boravka u Grmeču, situacija je dostizala svoju kulminaciju. I u štabu brigada bilo je nesuglasica oko donošenja odluka, izbora pravca, čitanja sekcija i sl.

Odlučeno je da pronadjemo među borcima one koji su poznavali Grmeč. Pozvali smo dvojicu braće Nikolu i Stevana Karakaša, borce iz našeg 2. bataljona. Oni su bili šumski radnici i prije rata radili u Grmeču. Interesovali smo se da li znaju izlaz iz Grmeča prema najbližem selu. Rekli su da znaju i povel nas, ali bez uspjeha. Oni su svoju mladost proveli u Grmeču kao šumski radnici i koji su ga poznavali. ali doveli su nas opet na isto mjesto. I oni su digli ruke, pa jex izgledalo da je sve gotovo.

Naposlije smo se razišli. Druga Krajiška je krenula svojim pravcem za koji je smatrala da je to jedini i pravi pravac, a Peta kozačka krenula je pravcem koji je takodje smatrala da je jedini. Na našu sreću, obje brigade su konačno izašle iz Grmeča, samo u druga mjesta. Naša brigada je izašla kod Jelašinovca prema Benakovcu. Naišli smo na pusta sela sa ponešto seljaka, jer je narod sa ovog područja bio u zbjegovima u Grmeču.

Izlaskom iz sela, došli smo u kontakt sa snagama Šeste Krajiške brigade. Od ove brigade dobili smo hrane i poslije skoro tri

dana gladovanja u Grmeču, borci su nešto pojeli. Brigada je imala dosta promrzlih i oboljelih boraca koje je nosila sa sobom. Uslijedila je odluka da krene na područje Kozare, gdje je nešto prije otišla Peta Kozaračka brigada. Trebalo je da se brigada odmori i oporavi, ali nažalost njen boravak na Kozari trajao je vrlo kratko.

Zadržavanje na Kozari i Druge i Pete Krajiške-Kozaračke brigade u proljeće 1943.godine nije imalo svoga operativnog interesa. I neprijatelj je vršio tada pritisak na područje Kozare, nastojeći da razbije snage ovih brigada koje su izlaskom iz Grmeča bile iscrpljene i sa brojnim promrzlim i ranjenim i oboljelim borcima. Uslova za boravak na Kozari dviju brigada nije bilo, pa je druga Krajiška dobila naredjenje da se ponovno vrati u Podgrmeč. Ostavila je na Kozari na oporavku svoje borce koji nisu mogli da nastave put. Oni će kasnije postati borci i rukovodioci novoformiranih jedinica na Kozari i u Bos.Krajini.

Druga Krajiška brigada upućena je na izvjesno vrijeme u proljeće 1943.godine na sektor Ribnika, gdje se je nalazio i Ribnički partizanski odred. Tamo su nastali određeni problemi oko pokušaja prodiranja na ovo područje uticaja četnika Drenovića sa sektora Sitnice. Zato je uslijedilo upućivanje Druge Krajiške brigade na ovo područje, da skupa sa borcima ovog odreda i partijsko-političkim rukovodstvima spriječi taj utjecaj. Sigurno da je boravak Druge Krajiške brigade, politički rad komunista u brigadi i povezivanje sa borcima odreda na terenu, značio odredjen politički doprinos za sredjivanje prilika - kako u odredu, tako i na terenu.

Druga Krajiška brigada učestvovala je u zauzimanju Bos.Petrovca u martu 1943. godine, a iza toga uslijedio je njen put za Srednju Bosnu. U toku ljeta 1943.godine učestvuje u brojnim akcijama protiv četnika, zatim u napadu na Derventu, Teslić i Tešanj i na rušenju i onesposobljavanju željezničke pruge između Maglaja i Zenice. Sudejstvuje sa snagama XI.Divizije, u čijem sastavu su bile Peta Kozaračka i Dvanaesta Krajiška brigada koje su u junu 1943.godine došle iz Bos.Krajine na područje srednje Bosne.

U augustu 1943.godine Druga Krajiška brigada odlazi u Istočnu Bosnu i ulazi u sastav Sedamnaeste divizije. U tome medjuvremenu otišao sam iz ove brigade na dužnost komesara Pete Kozaračke brigade, pošto je komesar ove brigade, Žarko Zgonjanin imenovan za političkog komesara 11. Divizije.

Druga Krajiška brigada od svoga formiranja bila je proleterska i kadrovska brigada. Njeni borci nisu nikada imali predrasuda da je revolucija vezana za određeno mjesto i područje, već da se treba boriti tamo gdje se ukaže potreba. Njen odlazak iz Bos.Krajine medju prvim krajiškim brigadama, govori o svijesti njenih boraca, o visokom borbenom morali i moralno-političkom jedinstvu, o vojničkoj i političkoj sposobnosti njenih kadrova i uopšte svijesti boraca. Brigada bez pogovora odlazi i izvršava najteže zadatke. Iz njenih redova nema osipanja boraca. Borci su svjesni da se revolucija svuda vodi i zato medju prvima kreću na svoj daleki borbeni put iz Bosanske Krajine, preko Srednje i Istočne Bosne u Srbiju. Brigada se tuče za Kragujevac, za Beograd, vodi borbe na Sremskom frontu i u završnim operacijama na proganjanju i uništavanju neprijatelja, stiže do austrijske granice. Tu se završava njen ratni put, maja 1945.godine.

U Banjoj Luci, marta 1977.godine

Niko Jurinčić
(Niko Jurinčić)

